

BALOGH JENŐ ÁLLAMTITKÁR PROGRAMJA

Balogh Jenő marosújvári programbeszéde roppant fontos ígéret, mely ha a nagyon sok gáncsot vető akadálytal szemben is valóra válik, alapvető kulturális eseményyé lesz. E nemes és tartalmas beszédből csak két dolgot akarok kiemelni. Az egyik az 1883. évi I. törvényekben foglalt minősítési törvény módosítása, a másik a felsőoktatásnak, különösen pedig a jogi oktatásnak reformja. Nevelésünknek s egész közéletünknek két leggonoszabb baja ez, s káros hatásában annyira szétágazó, más bajokkal összefüggő, hogy éles szemű és nagy perspektívájú szakembernek kell annak lennie, aki e két bajnak megreformálását elsősorban tűzte ki feladatául.

Az 1883-i minősítési törvény a gimnáziumi oktatást az érettségi bizonyítvánnyal valamiféle betetőzött dolognak fogja fel, az érettségit diplomának tekinti, mely bizonyos hivatalokra kvalifikál, önkéntesi jogot ad, s ma már majd minden szakakadémiába, melyeknek a gimnáziumi tárgyak jó részéhez semmi közük, a felvételt úgyszólván egyes-egyedül teszi lehetségessé. Ma, aki gazdász, bankhivatalnok, bányász, egyéves önkéntes vagy bármiféle kishivatalnok akar lenni, kénytelen a gimnáziumba vagy reáliskolába járni, és iskolás éveinek nagy részét a latinnak, görögnek, algebrának és más oly stúdiumoknak szentelni, melyekre későbbi pályáján semmi szüksége sem lesz. Ennek az eredménye lett aztán az, hogy gimnáziumaink tömve vannak, s tömve vannak különösen nem oda való elemekkel, ami a tanítást majdnem lehetetlenné teszi. A szülő, ha csak teheti, gimnáziumba íratja gyermekét, ha nem felel meg, inkább ismételtet vele, s a tanár a mai körülmények között nem lehet elég bátor bárkit is végleg elbuktatni, mert ma a gimnázium és a reáliskola vég-

bizonyítványával lehet csak bármilyen lateiner pályán boldogulni. A szülők érvelnek és könyörögnek: a fiúból ügyis patikus, bányász, bankhivatalnok lesz, a fiúnak csak önkéntességre van szüksége és a többi; nem kell neki a latin, az algebra, soha semmi hasznát nem látja annak — és a szülőknek igaza van, érveik előtt meg kell hajolni mindaddig, míg ezekre csakis a gimnáziumi érettségi adja meg a lehetőséget. Természetes aztán, ha a fiú átvergődik a gimnáziumon, lemond a patikusálmokról, mert úri gyerek például nem lehet patikus, úri gyerek jogásznak megy, mert jogászé Magyarországon a világ.

Íme, itt van az első találkozópontra az 1883. I. tv. cikk és jogi oktatásunk bajai között.

A gimnáziumi oktatás céljának ily megtévesztő látása szülte tehát mai oktatásunknak legfőbb bajait. Innen ered a túlterheltség kérdése is. A gimnáziumba tóduló nagyszámú, oda nem való elem miatt évek óta láthatóan süllyed az oktatás nívója. Könnyítették az érettségit, félig-meddig kidobták a görögöt, s minden jel arra mutat, hogy a latin is követni fogja klasszikus testvérét. Sűrűn és fenyegetően hangzik a panasz, hogy a gimnázium nem a praktikus életnek nevel, és be kell vallanunk, hogy mindaddig, amíg a gimnáziumi érettségi mindenféle továbbtanulásnak, sőt bizonyos hivatásokra való kvalifikációnak egyetlen lehetősége, addig e panaszoknak igazuk van, sőt addig oly intézetnek is meg tudom érteni a létezési lehetőségét, ahol a gimnáziumi diploma pénzért kapható.

A gimnáziumnak mint a legmagasabb fokú középiskolának csakis bizonyos mértékű általános műveltséget kell adnia, és az egyetemre előkészítenie; mihelyst oda degradálják, hogy bármilyen gyakorlati pályára való előkészülésnek egyetlen tehetősége, joga van bárkinnek túlterhelése, praktikátlansága ellen tiltakozni. A gimnáziumnak valami pénzre nem válthatót kell adnia: meg kell adnia a mélyről gyökerező műveltségnek lehetőségét. Aki rég letelt tanulóéveiből megtartott annyit magának, hogy önmagát továbbképezve, szomjas és kereső pillanatiban évezreken keresztül át tud nyúlni Homéroszért és az ő világáért, aki megtanulta ismerni,

érezni és értékelni az emberiség és az emberek egész múltját, nem fog soha panaszt emelni a gimnázium ellen, amely segédkezet óhajtott és véletlenül tudott is neki ebben adni.

Nem egészséges dolog a gimnáziumot nyolcosztályú, korszak polgáriskolává lefokozni, ahelyett, hogy a polgáriskolát egészítenék ki nyolcosztályúvá, és megadnák neki mindazt, amit az 1883. I. tv. cikk a gimnáziumi érettséginek ad. A nyolcosztályú polgáriskolánál aztán tekintettel lehetnének mindenféle praktikus követelményre és növendékeik kevesebbet bírni, gyöngébb tehetségére. A praktikus és hasznos dolgok tanításában kétségtelenül ez iskolaké lesz a jövő, melyek bizonyos állandó és egységesítő tantárgyak mellett az élet minden követelményére tekintettel, amellyel más és más típusú iskolák lehetnének.

A gimnázium pedig visszakapná eredeti hivatását. Száma tetemesen fogyna, s ami fontosabb, az egyes osztályokban sem lenne zsúfoltság.

Egészen bizonyos, hogy az első lépés, mely az eljövendő új és egészséges iskolázathoz vezet, az 1883. I. törvény cikk módosítása.

*

Könnyen észrevehető, hogy a gimnáziumi és egyetemi oktatás bajai között szoros összefüggés van. Egyik a másiktól következik, azzal az elszomorító különbséggel, hogy az egyetem félremagyarázott szabad oktatása legtöbb esetben a bajokat ad absurdum növeli. A gimnáziumot az 1883. I. tv. cikk a praktikus megélhetésre vonatkozólag úgyszólván teljes hatalmú egyeduralkodással ruházván fel, belekényszeríti abba, hogy minden növendékét végbizonyítvánnyal lássa el, és így szabad utat nyisson neki az egyetemre. Ha a gimnáziumok zsúfoltak, az. egyetemek még inkább azok, és közismert dolog, hogy különösen a jogi fakultáson, ha egy-egy professzorinak minden beírt hallgatója megjelenne az előadásán, a felét se lenne képes elhelyezni termében.

Kétségtelenül a jogi fakultáson legnagyobbak a bajok, mert a gimnázium majd minden átvergődő tanulója jogásznak megy, mert pesti jogász lehet valaki ügyis,

hogy Zimonyban lakik, és csak akkor látja az egyetemet, ha beiratkozik vagy vizsgázik. Az alapvizsgákon többszöri bukás után átmegy, aztán tesz egy kis államtudományi vizsgát vagy doktorátust, és protekciója, összeköttetései szerint vagy a megyéhez, vagy valamelyik minisztérium fogalmazóosztályába kerül. Az eredmény pedig: a kitűnő közigazgatás, hol a parasztnak tanútlan pofonnal mérik az igazságot, s a minisztériumok gyors és példás adminisztrációja.

Legfeltűnőbb specialitása a jogi fakultásnak a doktorátus. Mindenütt másutt, kivéve az orvosi fakultást, hol egészen más természetű a cím, a doktorátus egy bizonyos tudományos fok, amely irodalmi működéssel és egy ágban egészen alapos szakképzettséggel jár együtt. Nálunk a jogi doktorátus kvalifikáció, s mint ilyen, kötelező. A formája azonban megvan. Előbb tudományos készütségen alapuló dolgozatot kell itt is benyújtani. Kolozsváron például egy egész nap szóbeliztető tanárnak sokszor két-három éjszakája van harminc-negyven ilyen doktori disszertáció átnézésére és megbírálására. Pénzért árulják ezeket a disszertációkat, és sokszor még a címét is megtartva, tíz-húsz doktori felavatást megél egy-egy ilyen jó öreg disszertáció.

Nem akarom most se általában az egyetemi oktatás, se különösen a jogi oktatás minden baját érinteni, aki csak egy kissé is körülnéz figyelő szemmel közéletünkben, keservesen sokszor meggyőződhet e bajokról és e bajok eredményeiről.

Úgy az elhanyagolt egyetemi, mint a célját vesztő gimnáziumi oktatás kétségtelenül két legszívósabb és legerősebb gyökere kulturátlanságunknak, s mindenkinek, aki kulturális érzékkel bír, teljes lélekkel kell segítségére sietnie a kultuszminisztérium új államtitkárának, ki elsősorban e két gyökeret akarja kitépni szomorú közéletünk talajából.